

Speciální pedagogika

Specifické poruchy učení

Definice

- Různorodá skupina poruch projevující se potížemi při nabývání základních vzdělávacích dovedností jako je mluvení, čtení, psaní, počítání. Způsobují selhávání žáků ve školních výkonech.
- Jsou mimointelektové, děti často intelektově dobře vybavené.
- Ale POZOR, inteligence není diagnostickou podmínkou pro určování SPU

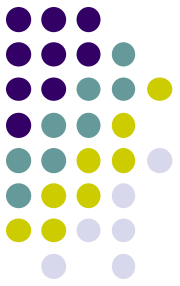
Vývoj definice

- První definice popisné, zaměřují se jen na dovednost čtení
- Postupně se přidávají i další schopnosti – psaní, počty...
- Přidávají se další vymezení
  - vzhledem k ostatním výkonům
  - vzhledem k intelektu
  - Posuzují se i sociální faktory (...navzdory podnětnému rodinnému prostředí...)

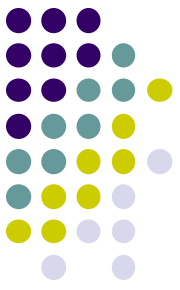
Terminologie

- Vývojové poruchy učení, specifické poruchy učení, specifické vývojové poruchy
- Dyslexie, dysgrafie, dysortografie, dyskalkulie, dyspinxie, dysmúzie, dyspraxie – podřazené pojmy
- Dyslexie dříve i synonymum SPU

Příčiny SPU

- Dispoziční (konstituční příčiny)
  - Genetické vlivy
  - Lehká mozková postižení s netypickou dominancí mozkových hemisfér
- Nepříznivé vlivy rodinného prostředí
- Podmínky školního prostředí

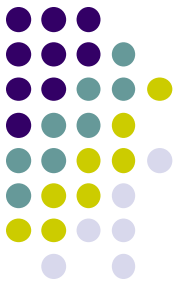
Genetické vlivy

- Výzkumy, které by je měly jednoznačně prokázat, nejsou přesvědčivé
- Lze tedy říct, že genetické rizikové faktory existují, nevíme ale, jaké to jsou
- Mohou výskyt poruch učení spolupodmiňovat
- Mohou se ale geneticky přenášet i některé netypické vlastnosti funkce CNS – viz dále

Lehká mozková postižení

- V 80. letech se předpokládalo, že SPU jsou důsledkem drobného poškození mozku a z nich vyplývající LMD (nyní ADHD)
- Vlivy v perinatálním období
- V anamnéze dětí často tyto události, ale ne obráceně – tedy ne vždy SPU u dětí s těmito událostmi

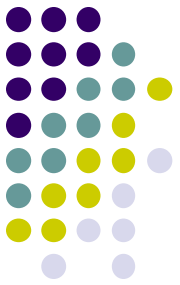

Lateralita

- Dominance hemisfér, upřednostňování jednoho párového orgánu
- U dětí s SPU častěji výskyt
  - Levorukosti
  - Ambidextrie (nevyhraněné laterality)
  - Zkřížené laterality (různostranné dominance ruky a oka)

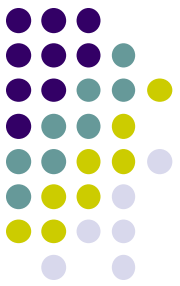

Pásma laterality

Body	Lateralita
80 a výše	Vyhraněná dextrolateralita (pravorukost)
65 - 75	Méně vyhraněná dextrolateralita
40 - 60	Ambidextrie (nevyhraněná lateralita)
25 - 40	Méně vyhraněná sinistrolateralita
20 a méně	Vyhraněná sinistrolateralita (levorukost)

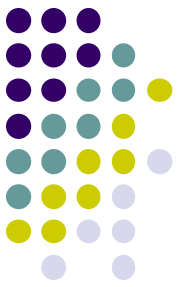
Podmínky rodinného prostředí

- Nepříznivé vlivy rodinného prostředí nejsou přímou příčinou SPU, ale mohou spolupodmiňovat jejich projevy a negativně ovlivňovat školní výkonnost žáka
- Většina dětí, u kterých se projevují SPU, pochází z nižších sociálních vrstev s nižším vzděláním rodičů

Podmínky rodinného prostředí

II

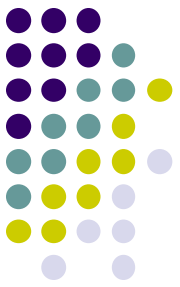

- Vliv na školní výkon
  - Emocionální klima rodiny
  - Očekávání rodičů vzhledem ke školním výkonům
  - Vztah rodičů ke škole a školnímu vzdělání
  - Prestiž vzdělání v rodině
  - Vztah mezi učiteli a rodiči
- **NIKDY NEGENERALIZOVAT!!!**

Podmínky školního prostředí

- Úroveň škol není srovnatelná
- Ředitelé mají různé důrazy
  - Dobrá pověst školy, dobré výkony žáků
  - Třídy s podpůrným zaměřením, podpora spolupráce učitelů
- Stabilita učitelského sboru
- Děti s dyslexií mají ve škole méně prostoru pro nácvik čtení než ostatní – různé důvody

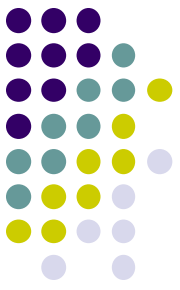
- Diagnostika nejčastěji o Vánocích v 1.třídě
- Nezříkat se zodpovědnosti – **s dítětem je potřeba pracovat systematicky!!!**
- Nezneužívat postižení
- Ve speciálních třídách děti podávají nižší výkony
- Čtení a psaní je hlavním interakčním kanálem, jejich prostřednictvím se vzděláváme
- Pozor na rozdíl mezi naučit číst a porozumět tomu, co čteme

- Negramotnost je tabuizována, nemluví se o ní, u nás ale 7% nečtenářů funkčních a faktických
- Školní neprospěch má vliv na profesní kariéru dětí, dostávají zaměstnání, které je intelektově neinspiruje
- Mění se postavení dítěte v rodině, **vnímat úzkost rodičů!**
- Vliv na osobnost dítěte, narušená sebedůvěra

- Sekundární symptomatologie – dítě se vyrovnává s chronickým neúspěchem
- Jazyk jako nástroj komunikace – když dítě nečte, neuvědomuje si význam slova v různých kontextech, ochuzují se o používání jazyka jako nástroje k vyjádření různých situací

Deficity dílčích funkcí

Snížení výkonu jednotlivých faktorů nebo prvků v rámci většího funkčního systému, který je nezbytný ke zvládnutí určitých komplexních procesů adaptace.

Poruchy mohou být způsobeny selháním nebo nedostatečností jednoho prvku. Celý systém lze napravit po přesnější diagnostice postižené dílčí funkce.

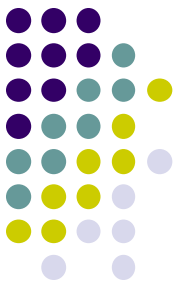
Dílčí – vztahuje se na část komplexní funkce mozku

Deficity dílčích funkcí II

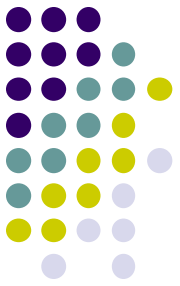
Pokud zastáváme předpoklad, že dílčí funkce negativně ovlivní celou oblast, nemůžeme se spokojit s globálním výsledky, které se týkají celé oblasti, ale musíme zjistit příčinu poruchy, to znamená, která dílčí funkce je postižena primárně. **Jen tak můžeme během nápravy navrhnout cvičení zacílená na dílčí deficit.**

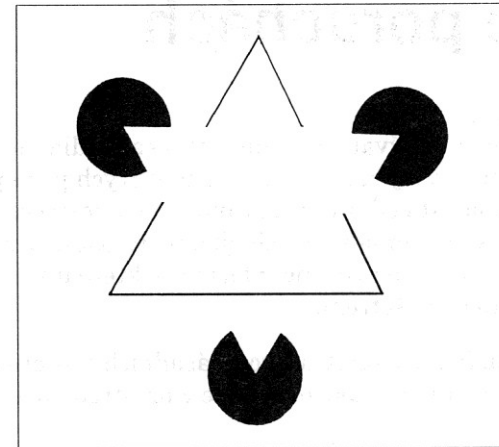
Zrakové vnímání

- Je selektivní, zaměřené – vybíráme jen ty informace, které potřebujeme
- Konstantnost vnímání – když poznáme předmět v jedné poloze, poznáme ho ve všech, dovedeme si předmět domyslet, když vidíme jen část (umožňuje rychlejší orientaci v prostředí)
- Celostnost (intermodalita) vnímání – používáme více smyslů
- Amodální figura
- Ovlivněno zkušeností (např. perspektivy)

Amodální figura

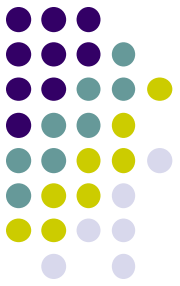

- Ve skutečnosti neexistuje, na základě zkušenosti ji vidíme

Obr. 27. Amodální figura (podle Kanizsy, 1955 - převzato z Kebecka, 1994, s. 13)

Zkušenost perspektivy

Který muž je větší?

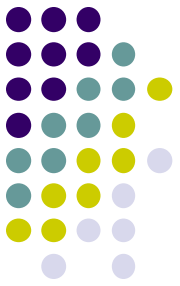

Vývoj zrakového vnímání

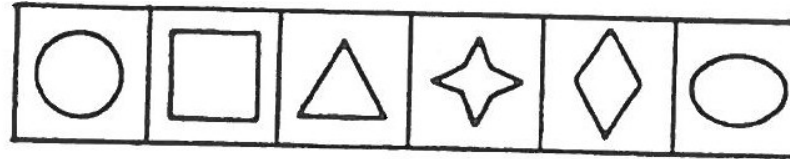
- 2 roky – identifikace osoby nebo předmětu nezávisle na barvě, postavení, vzdálenosti (obrázky si prohlíží vzhůru nohama)
- 3 roky – už ví, že např. nebe je nahoře, strom má nahoře korunu..., knížku si otočí, nevnímá zrcadlové rozdíly
- 5 let – zaměření na detaily u symbolů i konkrétních obrázků (pexeso)

Vnímání symbolů, abstraktních figur

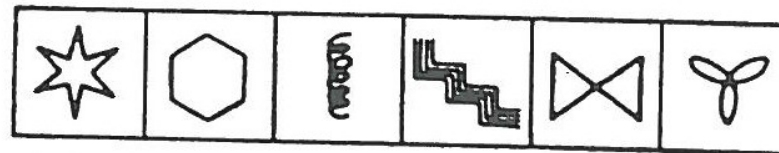
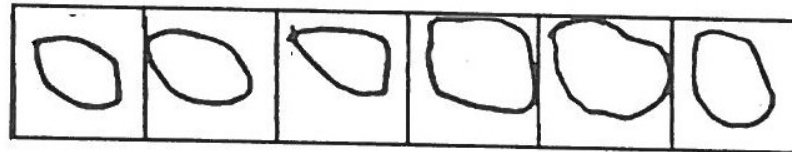

- Vývoj postupuje takto (podle Neuhause)
  - Nestrukturovaný celostní stupeň vnímání
  - Analytický stupeň vnímání
  - Celostně strukturované vnímání

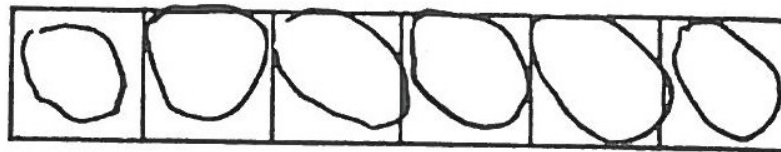
Nestrukturovaný celostní stupeň vnímání

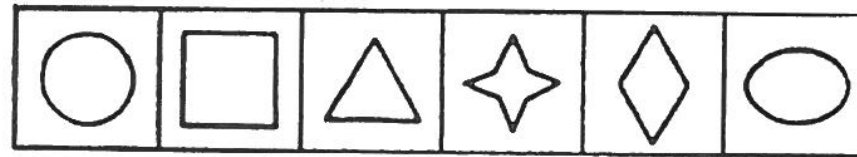
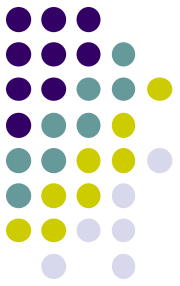
míč míč hvězda hvězda měsíc míč

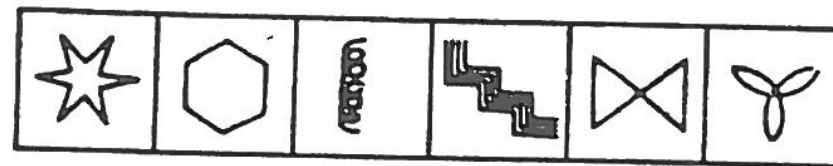
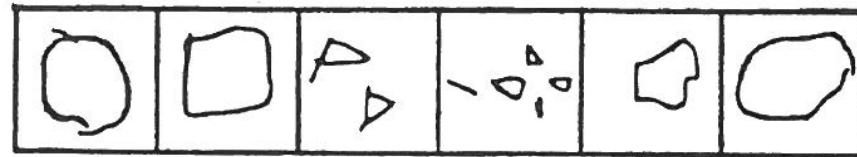
hvězda míč míč schody míč kytice

Analytický stupeň vnímání

koule okno dům hvězda koláč vejce

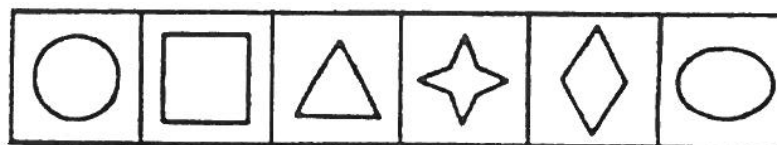

hvězda psí bouda pero schody čtyřrohá mašle věc

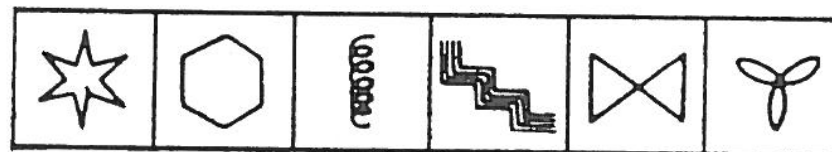
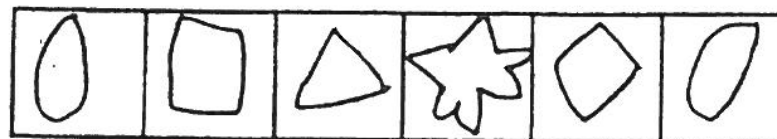

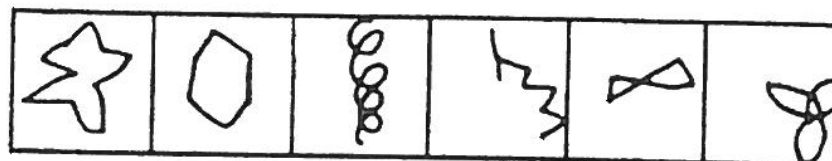
Celostně strukturované vnímání

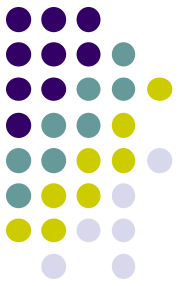

koule okno troj-
úhelník hvězda čtyř-
úhelník koule

hvězda sedmi-
úhelník - schody motýlek květina

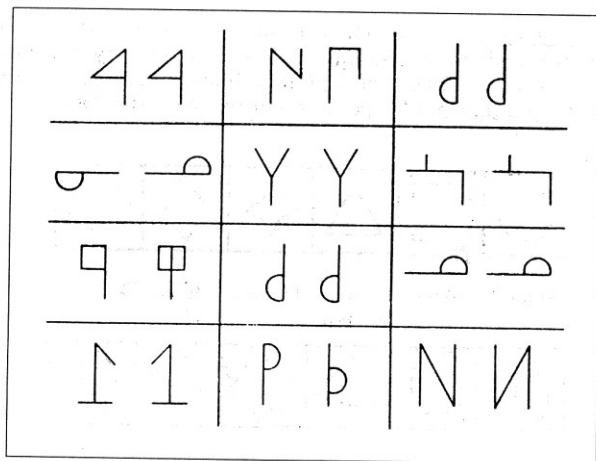
Rozlišování symbolů

- 4 roky – dítě rozezná 2 nestejně symboly
- 5 let – u symbolů rozezná orientaci nahoru a dolů, zaměření na detaily
- 6 let – rozlišuje i zrcadlově odlišné tvary

Edfeldtův test

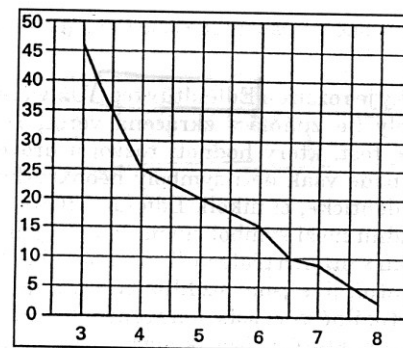

Diagnostika a náprava specifických poruch učení

Obr. 33. Příklad párových symbolických figur z Edfeldtova testu

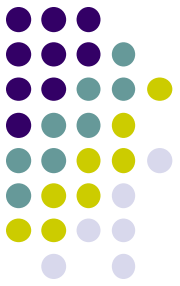
počet chyb

věk dítěte

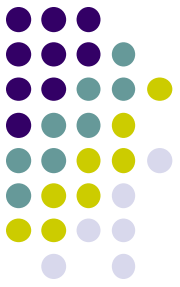
Obr. 34. Diagram vztahu mezi věkem dítěte a počtem chyb v Edfeldtově testu

Poruchy zrakového vnímání

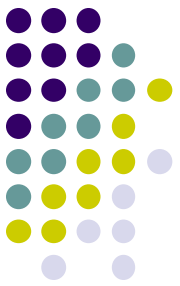
- Nedostatečný rozvoj zrakové percepce – viz výše
  - Záměny písmen (d-b, b-p, m-n, k-h, L-J...)
  - Rozlišování číslic (3, 6 a 9)
- Zrcadlové psaní písmen, záměna písmen...

Vývoj sluchového vnímání řeči

- Souvisí s rozvojem mateřské řeči, učíme se ji jen sluchem jako hotový jazyk
- Sluchové vnímání řeči předchází schopnost artikulovat – již před koncem 1. roku
- 3 roky – nerozlišuje slova ve větě, důležitá je jen informace, kterou věta nese
- 4 roky – začíná dělit věty na slova a ta na slabiky, smysl pro rytmus
- 5 let - analýza prvních písmen, pak písmena na konci v uzavřených slabikách, nakonec uprostřed slova
- Zpočátku neslyší délku samohlásek
- Měkčení di,ti,ni a odlišení od dy,ty,ny

Poruchy sluchového vnímání řeči

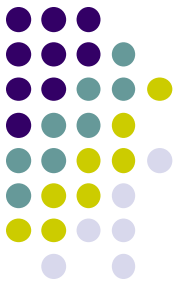
- Nedostatečná sluchová analýza slov
  - Při psaní nerozdělují slova
  - Špatné rozlišování předpon a přípon
  - Záměna znělých a neznělých souhlásek
  - **Neschopnost rozložit slovo na hlásky**
  - Nedostatečná diferenciacie dlouhých a krátkých samohlásek
  - Sluchová diferenciacie měkkých a tvrdých hlásek (d-d', t-t' a n-ň) – nemůže se naučit nazpaměť, musí rozlišovat jen sluchem

Vnímání časového sledu

- Neshoduje se s vnímáním plynutí času
- V 1. měsících se již rozvíjí – d'. pláčem přivolá matku... bolest je následkem, že si sáhlo na horký předmět,
- 3 roky – d'. se seznamuje s rytmem dne
- 6 let – následnost dní v týdnu, včera, dnes, zítra, pozítří
- 7 let – souvislost mezi roční dobou a plynutím roku

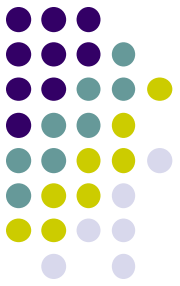
Poruchy vnímání časového sledu

- Nedodržování pořádku písmen ve slově, vynechávání písmen
- S námahou se učí řady – abeceda, násobilka, měsíce v roce, sousední čísla...
- Obtížné jmenování řady pozpátku

Vnímání ve vnímání tělesného schématu

- Souvisí s vnímáním prostoru
- Důvodem může být
  - Nedostatečný rozvoj propriorecepce
  - Vlastní tělo nemůžeme sledovat zrakem
- Dyspraxie – nešikovné, nekoordinují pohyby, nešikovnost při manuálních činnostech, v TV, malování, stříhání, nůžky
- Dlouho prokázáno, že souvisí i s dyslexií

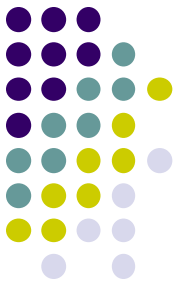
Diagnóza SPU - přehled

- Rozhovory s rodiči, s dítětem, s učitelem
- Přímé zdroje diagnostických informací
  - Hodnocení výkonu ve čtení
  - Vyšetření rychlosti čtení
  - Chyby při čtení a jejich analýza
  - Porozumění čtenému textu
  - Chování dítěte při čtení

Diagnóza SPU – přehled II

- Hodnocení písemných prací
  - Analýza chyb v písemném projevu
- Sluchové rozlišování řeči
  - Sluchová analýza a syntéza řeči
  - Rozlišování tvrdých a měkkých slabik (di, ti, ni, dy, ty, ny)
  - Rozlišování délky samohlásek
- Zraková percepce tvarů
- Lateralita

Diagnóza SPU - přehled III

- Vnímání prostorové orientace
  - Vyšetření kinestetického vnímání
  - Vyšetření představy prostorové orientace
- Vnímání časové posloupnosti
  - Oblast vizuální
  - Oblast auditivní
- Paměť

Zásady pro nápravu SPU

- Zaměřit se na specifiku jednotlivého případu
- Psychologicky analyzovat celkovou situaci dítěte
- Co nejpřesnější diagnostika obtíží
- Správně nastavit obtížnost úkolů
- Zažít úspěch již při první nápravě
- Postupovat po malých krocích

Zásady pro nápravu SPU

- Pracovat pravidelně, pokud možno denně
- Zajistit, aby dítě cvičení provádělo s porozuměním
- Aby dítě pracovalo aktivně, musí se dokonale soustředit
- Nácvik musí být dlouhodobý
- Cvičit tak dlouho, dokud schopnost není zautomatizována
- Začínat od co nejpřirozenějších metod a technik
- Vše, co má dítě pochopit a co mu předkládáme, musí mít strukturu